

Sigara ve Sağlık Ulusal Kongresi
9 Mayıs 2011

TÜRKİYE'DE
Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi
5.3 md UYGULAMASI için
YOL HARİTASI

Doç. Dr. Özen Aşut

Tütün endüstrisi özel bir ürün satar... başka hiçbir tüketici ürününe benzemez

- **Bağımlılık yapan nikotin**
- **4000 bilinen kimyasal**
- **60'ı bilinen ya da şüpheli karsinojen**
- **Üreticinin önerdiği gibi kullanıldığında tüketicilerin yarısını öldüren tek yasal ürün**

Zolty B. Tobacco Free Initiative, WHO.
www.who.int

Tütün salgınının vektörü

- TKÇS'nin yaşam kurtarıcı önlemlerini gerçekleştirmenin önündeki en önemli engel **tütün endüstrisinin halk sağlığı çalışmalarına yönelik sürekli karşı çabalarıdır**
- TKÇS'ye karşı endüstri etkisini tümüyle kırmak için ülkeler halk sağlığını endüstri etkisinden uzak tutmalıdır

Tütün endüstrisi ve DSÖ:

Dünya Sağlık toplantısı 54.18 no.lu kararı

DSÖ tütün kontrolünde şeffaflıkla ilgili
WHA 54.18 numaralı kararı,

tütün endüstrisi belgeleriyle ilgili Uzmanlar Komitesi
Raporu'na dayanarak,

tütün endüstrisinin yıllardır DSÖ ile
hükümetlerin tütün kontrolü çalışmalarını
engellemeye çalıştığını belirtir

DSÖ TKÇS (FCTC) güncel durumu

- Şubat 2005'te yürürlüğe girdi
- İmzalayabilecek toplam 195 Tarafın 168'i zamanında imzaladı
- Halen 172 DSÖ üyesi Sözleşme'ye Taraf
- Dünya nüfusunun %86'sı

DSÖ TKÇS (FCTC) 5.3'ün getirdikleri

Taraflar, tütün kontrolü ile ilgili halk sağlığı politikalarını hazırlayıp uygularken, bu politikaları, tütün endüstrisinin tecimsel (ticari) ve diğer çıkarlarından ulusal hukuklarına uygun biçimde koruyacaklardır

Zolty B. Tobacco Free Initiative, WHO.
www.who.int

TKÇS Madde 5.3 önemi

- **DSÖ TKÇS, bir endüstrinin sözleşme amacını saptırma tehlikesine dikkat çeken tek uluslararası sözleşmedir**
- **“Tütün endüstrisine kapıyı kapayın!” demektedir**

TKÇS sonrası 5.3'le ilgili gelişmeler

- **Taraflar Konferansları: 2006, 2007, 2008**
- **İkinci Taraflar Konferansı'nda, Madde 5.3'ün uygulamasıyla ilgili bir kılavuz geliştirmek üzere bir çalışma grubu oluşturulması kararlaştırıldı (karar FCTC/COP 2 [14])**
- **5.3 maddesiyle ilgili çalışma grubu 12-14 Aralık 2007'de Lahey'de toplandı**
- Campbell, E. Framework Convention on Tobacco Control (FCTC). GSHS/GYTS Workshop. April 14-16 2010.
- www.who.int/fctc/guidelines/en

5.3 Kılavuzu'nun gelişimi

- **Uzmanlarca hazırlanmış olan taslak; Taraflar, Dünya Sağlık Örgütü ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerini de kapsayan katılımcılarca tartışıldı ve geliştirildi**
- **Oluşturulan yeni taslak, Ocak 2008'de katılımcılara gönderildi**

TKÇS 3. Taraflar Konferansı

Durban, Güney Afrika-2008

- **Daha sonra gelen öneriler ışığında hazırlanan Kılavuz metni Mart 2008'de yeniden çalışma grubu taraflarına gönderildi**
- **Sonuçta Kasım 2008'deki üçüncü Taraflar Konferansı'nda TKÇS 5.3 Kılavuzu onaylandı**

TKÇS 5.3 Uygulama Kılavuzu

**Kılavuz hükümetlerin endüstri ile ilişkisini sınırlandırmayı,
ortak hareketi engellemeyi
ve etkinlik ve eylemde şeffaflığı garanti
etmeyi önermektedir**

- Tobacco Control Policies. The role of WHO-FCTC and MPOWER.
www.vhai.org; www.rctfi.org

TKÇS 5.3 Uygulama Kılavuzu amacı

- **Kılavuzun amacı tütün kontrolünü endüstrinin çıkarlarından korumak**
- **Tarafların, 5.3'ün gerektirdiği yasal yükümlülükleri yerine getirmelerini sağlamak**
- **Tütün endüstrisinin girişimlerine karşı en iyi bilimsel kanıtları ve Tarafların deneyimlerini aktarmak**

DSÖ TKÇS (FCTC) 5.3 Uygulama Kılavuzu önerileri

- **Tütünle ilgili çıkar çevrelerinden bağış, fon, armağan, hizmet alımı ve bu çevrelerin temsilcilerinin hükümet komitelerine ve tütün kontrolü danışma kurullarına girmeleri yasaklanmalı**
- **Tütün endüstrisi ve tütün çıkar çevreleriyle ortaklık ve anlaşma kabul edilmemeli**
- **Taraflar, tütün endüstrisinin “sosyal sorumluluk” olarak tanımladığı etkinlikleri kontrol etmeli**
- Zolty B. Tobacco Free Initiative, WHO.
www.who.int

Kılavuz kimleri kapsar?

Kılavuz, tütün endüstrisinin herhangi bir biçimde etkisi altında kalabilecek, ondan etkilenebilecek tüm hükümet ve kamuya ait diğer kuruluş çalışanlarını kapsamaktadır

- www.who.int/fctc/guidelines/article_5_3/en/index.html -

Smoke-free Partnership:

“Taraflar Kılavuz’da belirtilenden daha geniş önlemler almalı”

www.smokefreepartnership.eu/The-role-of-article-5-3-of-the-WHO

Örnek: Avustralya ASH

Philip Morris'e (PM) karşı uluslararası eylem günü (5 Mayıs) ASH açıklaması:

- **PM 160 ülkede tütün ürünü satar**
- **2008 Raporu'na göre önceki yıl kârı %15 artmıştır**
- **Genç insanları hedeflemeyi sürdürmektedir (yasakları uluslararası medya yoluyla aşmaya çalışmakta)**
- **ASH, hükümetleri 5.3'e uyararak, tütün politikalarında endüstrinin hiçbir rolü olmaması konusunda uyarıyor**
- **Avustralya'da endüstri ile görüşmeler 5.3'e uygun olarak, internette yayımlanmakta- kişiler, tartışmalar belgelenmekte**

Tobacco industry should butt out of health policy. ASH Australia media release. May 5, 2009.
www.takingontobacco.org.event/event/pmi09

İsveç örneđi-1

İsveç'te uygulanan endüstri taktikleri arasında araştırmaları finanse etme, sağlık kampanyalarını destekleme, gazetecilere yönelik programlar örgütleme, politikacılara tütün karşıtı yasal önlemlere karşı lobicilik gibi stratejiler var

Health Professionals against Tobacco 2005-2010.

- Professionals(a)globalink.org
- www.tobaccoorhealthsweden.org

İsveç örneđi-2

Kılavuz'un temel ilkeleri konusunda tütün karşıtı hareket, yetkilileri uyarmaktadır:

- Halk sağlığı politikaları ile tütün endüstrisi çıkarları arasında temel ve uzlaşmaz çelişki vardır
- Taraflar şeffaf olmalıdır, endüstriden de şeffaflık istenmelidir
- Ürünleri öldürücü olduğundan, tütün endüstrisine işlerini geliştirici teşvikler verilmemelidir

İsveç-3

- İsveç Ticaret Bakanı snus üreticilerini korumak için, snus'ın tütün kontrolü kapsamı dışı bırakılması için uğraşmaktadır
- Oysa Halk Sağlığı Bakanı karşı görüştedir
- Hükümet snus sorunu nedeniyle çelişkiler yaşamakla birlikte, halk sağlığını tütün endüstrisinden koruma ilkesini benimsemektedir

Kanada

- Kanada'daki tütün mücadelesinde TKÇS içeriğinin gerisinde kalan noktalar arasında TKÇS 5.3'ün bulunduğu vurgulanmaktadır
- Bir tütün şirketi direktörünün, hükümetin tütünle ilgili uluslararası kurumuna atanması tartışma yaratmıştır
- Bu durum açıkça 5.3'e aykırıdır

Kanada-2

- Zorunlu kamu gelirleri tütün endüstrisi hisselerine yatırılmaktadır
- Hükümetler 2008 ve 2010'da, 1990'larda ödenmeyen tütün endüstrisi vergilerinin ödenmesi konusunda gizli anlaşmalar yapmışlar
- Ödemeler gelecek yıllarda yapılacağından, hükümetler tütün satışlarının yüksek düzeyde sürmesini destekleyecek
- Kanada hükümeti, sosyal sorumluluk ve sanat bağlamındaki tütün endüstrisi bağışlarını kabul etmekte
- Bunların tümü 5.3 ihlalidir

Kanada sivil toplum kuruluşlarının (STK) 5.3'le ilgili önerileri

- Madde 5.3 Kılavuzu'na uygun hükümet politika ve uygulamaları geliştirilmeli ve yürürlüğe konmalı
- Halk sağlığı önlemleri ile tütün endüstrisi çıkarları arasındaki olası çelişkilerin giderilmesi ya da önlenmesinde halk sağlığı temel alınmalı
- Hükümet ve diğer yöneticiler, tütün endüstrisinde herhangi bir hissedarlıktan masun olmalı
- Tütün endüstrisinin, öncü sivil grupları kendi çıkarları doğrultusunda kullanması konusunda halka yönelik eğitimler düzenlenmeli
- Endüstrinin sosyal sorumluluk etkinlikleri yasaklanmalı

Ülkelerden olumlu örnekler

- Çin hükümeti daha önce devlete bağlı tütün şirketlerinin yaptığı halk yararına yatırımları destekliyordu, 5.3'ten sonra bu destekler geri alındı
- Norveç hükümeti, finansal gelirin yüzde beşten fazlasını tütün üretiminden elde eden firmalardaki tüm devlet yatırımlarını geri alma kararı aldı
- Mauritius'ta endüstrinin sosyal sorumluluk etkinlikleri yasaklandı

TKÇS'yi imzalayan Taraflara Kılavuz Önerileri

- Tütünün zararları ve endüstrinin halk sağlığı politikalarına müdahalesi konusunda farkındalık yaratın
- Tütün endüstrisi ile ilişkileri sınırlayın ve ilişki olursa şeffaflığı garanti edin, etik kılavuzlar hazırlayın
- Tütün endüstrisi ile ortaklık ya da anlaşmayı reddedin

Kılavuz Önerileri-2

- Hükümet yetkilileri ve kamu çalışanlarının endüstri ile çıkar ilişkisi içinde olmasını önleyin (örn, hisse senedi sahibi olmak)
- Tütün endüstrisinin sağladığı bilgilerin şeffaf ve doğru olmasını isteyin
- Endüstrinin, “kurumsal sorumluluk” da içinde olmak üzere, “toplumsal sorumluluk” olarak tanımlanan etkinliklerini kontrol altına alın (gençlere sigara satışı, çevreci etkinlikler vb)

Öneriler-3

- Devletin tütün kuruluşlarını diğer tütün üreticileri gibi ele alın
- Tütün endüstrisine tercih hakkı bırakmayın

Türkiye'deki gelişmeler ve öneriler

Türkiye'de Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK) tarafından TKÇS 5.3 çerçevesinde benimsenen ilkeler ve bu doğrultuda bir İç Genelge, yayımlanmıştır

5.3 Uygulama Kılavuzu ve uluslararası öneriler ışığında Türkiye tütün kontrolü tarafı için öneriler-1

- Tütün endüstrisinin tütün kontrolüne ve sağlık politikalarına müdahaleleri izlenmeli
- Bu konuda Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi (SSUK) çalışmakta, gerekli girişimleri yapmaktadır
- İzleme sonuçları medyaya ve kamuoyuna yansıtılmalı
- Endüstrinin yasalara müdahalesi, mevzuat ya da politika önerileri kabul edilmemeli

5.3 Uygulama Kılavuzu ve uluslararası öneriler ışığında Türkiye tütün kontrolü tarafı için öneriler-2

- Endüstri ilişkileri konusunda kamu yetkilileri ile tütün kontrolü tarafları, düzenli görüşmeler yapmalı
- Kamunun tütün endüstrisiyle ilişkisi, yalnızca tütün ürünlerini etkili biçimde düzenleme konusuyla sınırlı olmalı
- İlişkiler varsa, tümüyle şeffaf olmalı
- Kamunun endüstri ile böyle ilişkilerinde tüm yazışmalar, görüşme tutanakları şeffaf biçimde kamuoyu ile paylaşılmalı
- Kamu görevlilerinin tütün endüstrisiyle ilişkilerinde uymaları gereken kuralları belirten meslek ilkeleri geliştirilmeli ve uygulamaya konmalı

5.3 Uygulama Kılavuzu ve uluslararası öneriler ışığında Türkiye tütün kontrolü tarafı için öneriler-3

- Sivil toplumun geniş bir kesimi ile iletişim kurularak ortak bir mücadele yürütülmeli: SSUK bu konuda önemli bir yelpaze oluşturmaktadır
- Tütün endüstrisinin açıkladığı bilgilerin doğru ve şeffaf olması sağlanmalı
- Sosyal sorumluluk diye tanımlanan ya da gençlik ya da eğitim amaçlı endüstri etkinlikleri engellenmeli

5.3 Uygulama Kılavuzu ve uluslararası öneriler ışığında Türkiye tütün kontrolü tarafı için öneriler-4

- Tütün endüstrisinin paravan ve bağlantılı kuruluşları hakkında uyanık olunmalı
- Tütün kontrolüyle ilgili kamu görevlerine başvuracak olanların geçmişte ya da halen tütün endüstrisiyle – gelir getirici olsun ya da olmasın- her tür iş ilişkilerini açıklamalarını zorunlu kılan politikalar geliştirilmeli

Türkiye tütün kontrolü tarafı için öneriler-5

- Tütün endüstrisinin ve çıkarları için çalışanların, tüm çalışmaları ve etkinlikleri ile ilgili bilgileri periyodik olarak sunmaları gerekli kılınmalı
- Endüstriye, yanlış ya da yanıltıcı bilgi vermesi durumunda zorunlu cezalar uygulanmalı
- Hükümetler, tütün endüstrisine hiçbir ayrıcalık, teşvik, yarar sağlamamalı, hiçbir vergi muafiyeti tanımamalı, tütün endüstrisine yatırım yapmamalı

SONUÇ

- **Sonuç olarak, tüm bu adımları gerçekleştirebilmek için kamu ve sivil kuruluş temsilcilerinin yer aldığı bir izleme kurulu oluşturulmalı ve kendi programı içinde düzenli çalışmalıdır**
- **Bu kurulun öncelikli görevleri arasında, endüstriyi izleme, kamuda şeffaflığı sağlama, kamu görevlilerinin bütün endüstrisiyle ilişkilerinde uymaları gereken kuralları belirten meslek ilkeleri geliştirme olmalıdır**